

До спеціалізованої вченої ради Д 26.007.05
в Національній академії внутрішніх справ
03055, м. Київ, пл. Солом'янська, 1.

ВІДГУК

офіційного опонента на дисертацію Бондаря Сергія Володимировича
«Взаємодія слідчих підрозділів Національної поліції України з
правоохоронними органами інших держав під час розслідування злочинів у
сфері банківської діяльності», подану на здобуття наукового ступеня кандидата
юридичних наук за спеціальністю 12.00.09 – кримінальний процес та
криміналістика: судова експертиза; оперативно-розшукова діяльність

Актуальність теми дисертації

Важливою умовою прогресивного розвитку економічних ринкових відносин є протидія тіньовій економіці та створення відповідної нормативно-правової бази, недосконалість якої на сьогодні, в тому числі, призводить до вчинення протиправних діянь у фінансовій сфері. Дані правоохоронних органів свідчать, що останнім часом виникає нагальна необхідність удосконалення та інтенсифікації діяльності, спрямованої на запобігання злочинам у господарській, фінансовій сферах, в тому числі які вийшли за межі національних економік та набули міжнародного масштабу.

Відкритість фінансового світу з високою мобільністю грошових коштів та швидким розвитком технологій платіжних операцій створює умови для вчинення кримінальних правопорушень у банківській сфері, поширення та удосконалення засобів легалізації доходів, одержаних злочинним шляхом, а також їх анонімного розміщення та захисту в певних країнах чи на певних територіях (офшорах) й робить фінансову злочинність транснаціональною, для якої не існує кордонів.

Прозорість кордонів для руху грошових коштів та фізичних осіб у міжнародному масштабі створює проблеми для організації протидії злочинним проявам у фінансовій системі суто на національному рівні та неможливості її подолання засобами і ресурсами лише окремих держав. Виникає нагальна необхідність у об'єднанні зусиль міжнародного співтовариства для створення реального механізму протидії поширенню злочинів, які вчиняються у сфері

ВДСД НАВС	
Вх. №	1943
"12"	06 2020 р.
кількість аркушів:	
осн. док.	2 додаток —

банківської діяльності, протидії вливання коштів злочинного походження у національну економіку.

Аналіз практики виявлення та розслідування злочинних проявів у сфері банківської діяльності свідчить про наявність низки проблем як об'єктивного, так і суб'єктивного характеру. Зазначене має прояв у здійсненні заходів щодо приховування слідів, у протидії виявленню та розслідуванню таких злочинів, у труднощах щодо встановлення обставин та слідів його вчинення, особливо в тих випадках, коли такі дії мають міжнародний характер, у відсутності достатньої кваліфікації окремих співробітників, які задіяні у виявленні, оперативному документуванні та розслідуванні таких кримінальних правопорушень.

Слід відзначити про відсутність спеціальних досліджень монографічного рівня, які б розглядали особливості організації спільних дій (взаємодії) слідчих підрозділів Національної поліції України з правоохоронними органами інших держав під час розслідування злочинів у сфері банківської діяльності. Більшість існуючих наукових робіт лише фрагментарно розглядають такий напрям діяльності.

В умовах стагнації економіки, дефіциту Державного бюджету України, поширення фактів вчинення злочинів у сфері банківської діяльності – удосконалення організації взаємодії слідчих підрозділів Національної поліції України з правоохоронними органами інших держав під час розслідування злочинів у сфері банківської діяльності є досить актуальною науковою проблемою.

Саме тому актуальність теми дисертаційного дослідження **Бондаря Сергія Володимировича** не викликає сумніву. За таких умов розробка дисертантом пропозицій щодо удосконалення організації міжнародного співробітництва, спільних дій слідчих та оперативних підрозділів правоохоронних органів України з правоохоронними органами інших країн є перспективним напрямом наукових досліджень.

Актуальність роботи підкреслюється й тим, що обраний напрям дослідження ґрунтується на положеннях Стратегії національної безпеки України (Указ

Президента України № 287/2015): Стратегії сталого розвитку «Україна-2020» (Указ Президента України № 5/ 2015); Стратегії розвитку органів системи МВС на період до 2020 року (розпорядження Кабінету Міністрів України від 15.11.2017 № 1023-р.); Переліку перспективних напрямів кандидатських та докторських дисертацій за юридичними спеціальностями (рішення президії Національної академії правових наук України від 18.10.2013 № 86/11). Пріоритетних напрямів наукових досліджень Національної академії внутрішніх справ на 2018–2020 рр. (рішення Вченої ради від 26.12.2017, протокол № 28).

Виходячи з наведеного вище, обрана тема дисертаційного дослідження Бондаря Сергія Володимировича «Взаємодія слідчих підрозділів Національної поліції України з правоохоронними органами інших держав під час розслідування злочинів у сфері банківської діяльності» є необхідною та важливою для вдосконалення діяльності підрозділів Національної поліції України, інших правоохоронних органів щодо протидії вчинення злочинів у сфері банківської діяльності та є актуальною з теоретичної та практичної точок зору.

Наукова новизна положень, висновків і рекомендацій, наведених у дисертації

Наведені у дисертації положення, висновки та рекомендації характеризуються ознаками новизни, є науковим забезпеченням діяльності оперативних та слідчих підрозділів Національної поліції України, інших правоохоронних органів, мають спрямування на удосконалення діяльності щодо організації взаємодії з правоохоронними органами інших держав у ході розслідування злочинів у сфері банківської діяльності.

У дисертації пропонується ряд нових, вперше визначених, концептуальних у теоретичному плані і важливих для практичної діяльності правоохоронних органів пропозицій, а саме:

1) обґрунтовано виокремлення в структурі комплексної криміналістичної методики розслідування злочинів у сфері банківської діяльності організації взаємодії слідчих підрозділів Національної поліції України з правоохоронними органами інших держав та наведено структурні елементи, які включають: обмін

інформацією, пошук і фіксацію фактичних даних (про функціонування суб'єктів господарювання, рух коштів, місцезнаходження окремих осіб тощо), міжнародну правову допомогу при проведенні процесуальних дій, у тому числі з використанням можливостей міжнародних організацій, а також іноземних правоохоронних органів та неурядових інституцій:

2) з використанням міждисциплінарного підходу запропоновано авторське бачення форм взаємодії, на підставі різних критеріїв наведено криміналістичну класифікацію злочинів у сфері банківської діяльності:

3) з урахуванням потреб практики розслідування злочинів, ґрунтуючись на результатах вивчення кримінальних проваджень та врахуванні думок опитаних експертів запропоновано криміналістичні рекомендації щодо організації і тактики проведення слідчими підрозділами Національної поліції України, спільно з правоохоронними органами інших держав, окремих слідчих (розшукових) та інших процесуальних дій (огляду місця події, допиту, обшуку, розшуку, арешту та конфіскації майна, контрольованої поставки) в межах виконання запитів про міжнародну правову допомогу:

4) для вирішення проблемних питань практики правоохоронних органів щодо організації взаємодії автором дисертації запропоновані напрями удосконалення правового та організаційного забезпечення створення та діяльності спільних слідчих груп для проведення досудового розслідування злочинів у сфері банківської діяльності, вчинених на території декількох держав, що включають проведення спільних процесуальних дій, залучення службових осіб сторони обвинувачення, які уповноважені проводити кримінальне переслідування, обмін оперативною інформацією:

5) з метою удосконалення діяльності щодо виявлення та розшуку активів, одержаних від вчинення злочинів у сфері банківської діяльності, управління арештованим і конфіскованим майном автором дослідження наведено особливості взаємодії органів досудового розслідування Національної поліції України з Національним агентством України з питань виявлення, розшуку та управління активами, одержаними від корупційних та інших злочинів (АРМА):

6) науково аргументовано доцільність запровадження у практику інформаційно-аналітичного забезпечення органів досудового розслідування Національної поліції України програмного забезпечення goCASE й goTRACE;

7) удосконалено теоретичні підходи до криміналістичної характеристики злочинів у сфері банківської діяльності, що мають міжнародний характер, з виокремленням додаткових ознак і зв'язку предмету злочинного посягання, способу та обставини вчинення злочинів, слідової картини злочинів, особи злочинця та потерпілого;

8) з урахуванням потреб практики розслідування злочинів дисертантом запропоновано обґрунтовані рекомендації щодо удосконалення криміналістичних положень проведення процесуальних дій, передбачених КПК України і міжнародними договорами України, з метою встановлення та затримання особи (осіб), яка розшукується компетентним органом іноземної держави для притягнення до кримінальної відповідальності або виконання вироку у справах про злочини у сфері банківської діяльності;

9) виходячи із результатів аналізу практики діяльності правоохоронних органів автором дисертації запропоновані обґрунтовані рекомендації щодо визначення «режиму відеоконференції» як процесуальних, організаційних і тактичних умов проведення допиту шляхом відео- або телефонної конференції в порядку, передбаченому процесуальним законом запитуючої сторони з урахуванням положень кримінального процесуального законодавства України та загальновизнаних стандартів забезпечення прав людини і основоположних свобод;

10) з урахуванням потреб практики, результатів опитування відповідних експертів автором дослідження запропоновано власне бачення алгоритму дій слідчих Національної поліції України під час розслідування злочинів у сфері банківської діяльності щодо складання, направлення компетентному органу іноземної держави запитів про міжнародне співробітництво, а також виконання таких запитів українською стороною, у тому з урахуванням особливого порядку зберігання та передання речових доказів і документів.

Розділи дисертації поєднані загальною метою дослідження і в них, відповідно до плану дослідження, розкривається його об'єкт і предмет.

Розділ 1 «Теоретичні засади взаємодії слідчих підрозділів Національної поліції України з правоохоронними органами інших держав під час розслідування злочинів у сфері банківської діяльності» складається із трьох підрозділів, де автором дисертації розглянуто: 1) стан наукових досліджень проблем взаємодії слідчих підрозділів Національної поліції України з правоохоронними органами інших держав під час розслідування злочинів у сфері банківської діяльності; 2) поняття та криміналістичні засади взаємодії; 3) криміналістична характеристика злочинів у сфері банківської діяльності та її значення для організації взаємодії слідчих підрозділів Національної поліції України з правоохоронними органами інших держав.

Дисертантом, з урахуванням предмету дослідження, проаналізовано існуючі наукові дослідження, які стосуються проблемних питань організації взаємодії, розслідування злочинів у сфері банківської діяльності, здійснення міжнародної взаємодії у ході розслідування злочинів.

Огляд дисертантом існуючих наукових досліджень дозволив зробити висновок про те, що питання взаємодії слідчих підрозділів НПУ висвітлювались переважно з оперативними працівниками, іншими правоохоронними органами та про відсутність досліджень, які б розглядали особливості такої взаємодії у ході розслідування злочинів у сфері банківської діяльності.

Особливості взаємодії слідчих підрозділів НПУ з правоохоронними органами інших держав під час розслідування злочинів у сфері банківської діяльності, в сучасних умовах на монографічному рівні практично не розглядались і не були предметом самостійного дослідження.

Автором запропоновано власне бачення щодо визначення категорії «взаємодії». Варто погодитися з автором дисертації стосовно того, що невизначеність із теоретичним підґрунтям щодо поняття та особливостей організації взаємодії тягне за собою проблеми практичній діяльності щодо відсутності «порозуміння» між органами досудового розслідування та

оперативними підрозділами під час спільної роботи, наслідками яких є несвоєчасне й неповне інформування слідчого про результати проведення оперативно-розшукових заходів: неякісне проведення окремих заходів тощо.

Дисертантом визначені принципи організації взаємодії та визначення форм взаємодії та їх класифікації. Розкрито зміст наведених форм взаємодії та особливості окремих органів, в тому числі міжнародного спрямовування щодо надання запитів та отримання правової допомоги й особливостей отримання інформації від таких органів.

Автором дослідження наведено характеристику банківської системи України та основні недоліки в організації банківської діяльності, які сприяють вчиненню кримінальних правопорушень у цій сфері.

Для вирішення проблемних питань організації розслідування злочинів дисертантом запропоновано власне визначення криміналістичної характеристики злочинів у сфері банківської діяльності та розкрито зміст окремих її структурних елементів. Детально проаналізовані найбільш поширені на сучасному етапі способи вчинення злочинів у сфері банківської діяльності. Викладення теоретичного матеріалу супроводжувалося прикладами із практики правоохоронних органів.

Розділ 2 «Характеристика форм взаємодії слідчих підрозділів Національної поліції України з правоохоронними органами інших держав під час розслідування злочинів у сфері банківської діяльності» складається із трьох підрозділів.

На підставі аналізу практики розслідування злочинів у сфері банківської діяльності та врахування результатів опитування відповідних експертів дисертантом проаналізовані процесуальні форми взаємодії слідчих підрозділів Національної поліції України з правоохоронними органами інших держав під час розслідування таких злочинів. Автором дисертації наведено та проаналізовано договірну базу, завдяки якій компетентні органи нашої держави мають можливість, на підставі чинних міжнародних угод, ефективно співпрацювати у сфері отримання доказів для кримінального провадження з відповідними

установами багатьох держав світу.

Наведено та проаналізовано основні форми процесуальної взаємодії під час міжнародного співробітництва з розслідування злочинів: 1) надання міжнародної правової допомоги шляхом вручення документів, виконання окремих процесуальних дій: видачі осіб, які вчинили кримінальне правопорушення; тимчасової передачі осіб; перейняття кримінального переслідування; передачі засуджених осіб; виконання вироків; 2) створення спільних слідчих груп; 3) направлення запиту про міжнародну правову допомогу у кримінальному провадженні. Проаналізовано проблемні питання щодо організації наведених процесуальних форм взаємодії та запропоновані обґрунтовані рекомендації щодо їх усунення

Цікавими та перспективними для організації розслідування злочинів у сфері банківської діяльності є розгляд автором дисертації проблемних питань організації встановлення місця знаходження осіб, оголошених в розшук. Автор наголошує на важливості та необхідності належного оформлення відповідних запитів у ході здійснення міжнародного розшуку осіб, які підозрюються у вчиненні злочинів у сфері банківської діяльності. Виокремлено головні недоліки зазначеного процесу та запропоновані обґрунтовані рекомендації щодо усунення факторів, які впливають на ефективність розшукової роботи.

Варто погодитися з думкою автора дослідження щодо неухильного дотримання загальних принципів міжнародного права, насамперед принципів співробітництва, суверенної рівності держав, невтручання у їхні внутрішні справи, поваги до прав людини, забезпечення невідворотності відповідальності за вчинені кримінальні правопорушення.

Розглядаючи особливості взаємодії слідчих підрозділів Національної поліції України з правоохоронними органами інших держав під час проведення процесуальних дій дисертантом запропоновано рекомендації щодо організації і тактики проведення процесуальних дій у межах міжнародної правової допомоги при розслідуванні злочинів у сфері банківської діяльності. Визначено алгоритм дій у ході проведення допиту за дорученням правоохоронних органів інших держав, а

також їх проведення правоохоронними органами на території інших держав, в тому числі з використанням можливостей відеоконференцій. Важливими і корисними є пропозиції дисертанта щодо особливостей вручення процесуальних документів, витребування, отримання документів з інших держав щодо банківських операцій, передачі речових доказів тощо.

Виокремлено та розкрито особливості створення та діяльності спільних слідчих груп (з правоохоронцями інших держав), наведено головні недоліки в організації зазначеної діяльності та запропоновано шляхи їх усунення.

Розділ 3 дисертації «Напрями удосконалення взаємодії слідчих підрозділів Національної поліції України з правоохоронними органами інших держав під час розслідування злочинів у сфері банківської діяльності» складається із двох підрозділів та присвячений особливостям нормативно-правової регламентації взаємодії слідчих підрозділів Національної поліції України з правоохоронними органами інших держав під час розслідування злочинів у сфері банківської діяльності та інформаційно-аналітичному забезпеченню такої взаємодії.

З урахуванням поглядів науковців на процес реформування органів досудового розслідування, автором запропоновано власне розуміння зазначеного процесу, враховуючи зміни чинного кримінального процесуального законодавства та ситуації, що склалася в Україні з поширенням злочинів у сфері банківської діяльності. У дисертації проведений аналіз типових недоліків, що мають місце у діяльності слідчих при розслідуванні таких злочинів, серед них: суттєва неповнота та стратегічні помилки в організації розслідування; невстановлення всіх необхідних для вирішення провадження обставин за окремими напрямами: вилучення та дослідження необхідних документів; встановлення та «відпрацювання» причетних до злочину осіб; виявлення та «перекриття» каналів використання незаконно здобутих грошових коштів та матеріальних цінностей тощо.

Варто погодитися з думкою автора дослідження стосовно того, що вирішальне значення для належної організації взаємодії у ході розслідування злочинів у сфері банківської діяльності є інформаційно-аналітичне забезпечення

цього процесу. Розслідування злочинів у сфері банківської діяльності потребує не лише обміну інформацією, опрацювання даних криміналістичних обліків, використання інформаційних систем, але й спрямовується на забезпечення реалізації спільної діяльності компетентних органів з метою вирішення поставлених завдань.

Автор, враховуючи позитивний досвід інших країн, запропонував обґрунтовані рекомендації щодо удосконаленні існуючих банків даних інформації, які знаходяться у розпорядженні правоохоронних органів. Пропонується до використання сучасні програмні комплекси, які дозволять удосконалити процес збору, обробки та систематизації різноманітної інформації, що зустрічається в діяльності з розслідування злочинів.

Ступінь обґрунтованості наукових положень, висновків та рекомендацій, сформульованих у дисертації, їх достовірність

Структура дослідження, запропонована автором дисертації, є достатньо обґрунтованою, побудована з урахуванням потреб практики розслідування злочинів та базується на комплексному підході до вирішення проблем, що пов'язані з виявленням та розслідуванням злочинів у сфері банківської діяльності.

Наукові положення, висновки і рекомендації, наведені дисертантом, у своїй більшості є обґрунтованими і переконливими. При їх обґрунтуванні дисертантом використано широке коло наукових джерел, законодавство та інші нормативні акти.

Результати дисертаційного дослідження ґрунтуються на результатах вивчення 100 кримінальних проваджень, підслідних органам Національної поліції, які розглянуті судами упродовж 2014–2019 рр. (з усіх регіонів країни); зведені дані анкетування 152 слідчих і 108 оперативних працівників Національної поліції України у Дніпропетровській, Закарпатській, Житомирській, Львівській, Одеській, Харківській, Хмельницькій, Чернігівській областях, містах Києві та Харкові, а також 72 співробітників Департаменту міжнародного поліцейського співробітництва Національної поліції України; статистичні та аналітичні дані Офісу Генерального прокурора України, Національної поліції України.

Національного банку України, Верховного Суду України, Державної судової адміністрації України, Державної служби фінансового моніторингу України, Національної комісії, що здійснює державне регулювання у сфері ринків фінансових послуг (упродовж 2014–2019 років).

Дисертант опрацював значний масив загальнонаукової та спеціальної літератури, нормативних актів. Поряд із працями з проблем, криміналістики, кримінального права, кримінального процесу, теорії оперативно-розшукової діяльності під час роботи над дисертацією автором широко використовувалась література з інших галузей права, нормативні акти, а також статистичні й аналітичні матеріали Національної поліції України.

Обґрунтованість власних наукових результатів підтверджується і тим, що автор робить висновки на підставі аналізу і зіставлення поглядів та тверджень різних вчених, вдало ілюструє їх прикладами з матеріалів практики розслідування злочинів, результатів опитування співробітників Національної поліції, окремих наукових робіт. Висновки до розділів та загальні висновки відповідають сутності розглянутих питань і відзначаються чіткістю викладених думок.

У ході дослідження дисертант застосував комплексний підхід до вирішення проблемних питань криміналістичної характеристики кримінальних правопорушень у сфері банківської діяльності, відповідних заходів слідчих Національної поліції у ході організації взаємодії з правоохоронними органами інших держав, належного інформаційно-аналітичного забезпечення процесу розслідування: змісту спільної діяльності правоохоронців різних держав тощо.

Повнота викладення основних результатів дисертації в опублікованих наукових працях

Основні результати дослідження знайшли повне відображення у 6 статтях у наукових фахових виданнях України, 12 публікацій (тези виступів) в інших виданнях.

Результати дослідження Бондаря Сергія Володимировича «Взаємодія слідчих підрозділів Національної поліції України з правоохоронними органами інших держав під час розслідування злочинів у сфері банківської діяльності»

знайшли широку апробацію, зокрема, у законотворчій діяльності, у практиці діяльності правоохоронних органів, для підготовки та перепідготовки співробітників Національної поліції у навчальних закладах МВС України, про що свідчать відповідні акти впровадження. Автореферат за своїм змістом ідентичний основним положенням дисертації та повністю відображає зміст, основні положення, висновки та пропозиції, які сформульовані в дисертації.

Значущість результатів дисертаційного дослідження для практики розслідування злочинів

Практична значущість роботи Бондаря С.В. полягає у тому, що рекомендації та пропозиції, сформульовані автором дослідження, спрямовані безпосередньо на вдосконалення діяльності слідчих підрозділів Національної поліції та інших правоохоронних органів щодо протидії вчинення злочинів у сфері банківської діяльності, удосконалення міжнародного співробітництва, особливостей здійснення процесуальних дій на території інших держав чи у ході виконання міжнародних доручень; тактики проведення допиту, в тому числі із використанням можливостей відеоконференцій; особливостей діяльності спільних слідчих груп із правоохоронцями інших держав, належного інформаційно-аналітичного забезпечення процесу розслідування тощо. Результати дослідження надають співробітникам Національної поліції, інших правоохоронних органів реальну можливість підвищення фахових знань, рівня їх службової підготовки, а в підсумку – сприяють оптимізації та підвищення ефективності досудового розслідування.

З урахуванням теоретичної значимості отриманих результатів, можуть бути рекомендовані такі шляхи їх використання:

- у навчальному процесі з метою підготовки та підвищення кваліфікації співробітників правоохоронних органів, що може бути реалізовано: шляхом використання матеріалів дослідження в процесі вивчення відповідних тем з курсу криміналістики, оперативно-розшукової діяльності, кримінального процесу, а також підготовки відповідного навчального посібника за темою проведеного дослідження;

- для подальшої наукової розробки вирішення проблемних сторін організації взаємодії з правоохоронними органами інших держав; характеристики злочинів у сфері банківської діяльності; особливостей тактики проведення окремих слідчих (розшукових) дій;

- для розробки та впровадження у практичну діяльність слідчих та оперативних підрозділів методичних вказівок і рекомендацій щодо особливостей організації міжнародної взаємодії, змісту дій у ході виконання доручень інших держав про правову допомогу тощо.

Викладене вище може бути підставою для загальної позитивної оцінки дисертації Бондаря Сергія Володимировича «Взаємодія слідчих підрозділів Національної поліції України з правоохоронними органами інших держав під час розслідування злочинів у сфері банківської діяльності» як самостійного наукового дослідження з актуальної і важливої для науки і практики проблеми.

Не зупиняючись більш детально на загальній позитивній оцінці роботи в цілому, дисертація містить окремі дискусійні питання, які потребують додаткової аргументації чи роз'яснення здобувачем:

1. Не можна повністю погодитися з точкою зору автора дослідження, висловлену у підрозділі 1.3 дисертації, та зокрема на стор. 87-88, стосовно того, що змістом криміналістичної характеристики є «система взаємопов'язаних і взаємозалежних даних і корелюють один з одним». На наш погляд, не слід розглядати криміналістичну характеристику як абсолютну категорію, яка дозволяє вирішити всі проблеми виявлення, розкриття та розслідування злочинів. Криміналістична характеристика розробляється на підставі вивчення, аналізу та узагальнення матеріалів практики розслідування злочинів. На цей процес здійснюють вплив як суб'єктивні, так і об'єктивні чинники. Отримані дані узагальнення можуть не зовсім вірно і в не повному обсязі відображати значимі для розслідування злочинів зв'язки між елементами інформаційної моделі злочину та механізму слідоутворення.

Слід зазначити, що криміналістична характеристика має практичне призначення не лише у випадку встановлення типових зв'язків між її елементами.

Вона може бути також ефективно застосована у діяльності слідчих органів у разі наявності нетипових особливостей окремих елементів чи зв'язків. Тому, до змісту криміналістичної характеристики необхідно включати інформацію про злочини, яка має одиночні прояви. Такі нетипові прояви злочинної діяльності можуть мати поширення у майбутньому. В окремих випадках типові особливості елементів криміналістичної характеристики та закономірні зв'язки між ними не були встановлені у ході розслідування злочинів чи взагалі про зміст такої злочинної діяльності не стало відомо правоохоронним органам. Наукові дослідження повинні мати спрямування на врахування всіх особливостей прояву злочинної діяльності, об'єднувати в одну систему окремі ознаки, що характеризують злочин та створювати необхідні передумови для обґрунтованого вибору криміналістичних методів, прийомів та засобів, які дозволяють ефективно виявляти, розкривати та розслідувати злочини. До змісту криміналістичної характеристики мають бути включені відомості про злочин, які можуть бути повторені у майбутньому, якщо в них міститься тенденція до повтору в силу появи нових технічних засобів, зміни нормативних актів, наприклад, порядку оподаткування, контролю, порядку ведення бухгалтерського обліку тощо.

2. Варто погодитися із думкою дисертанта щодо важливості у ході виявлення та розслідування кримінальних правопорушень у сфері банківської діяльності використання спеціальних інформаційних ресурсів, призначенням яких є збір, накопичення різноманітної інформації, в тому числі оперативно-розшукового характеру, про кримінальну ситуацію в цілому в державі, чи в окремих її регіонах.

У зв'язку із зазначеним вище, автору дисертації важливо було б розглянути не лише зміст інформації таких ресурсів, а також і особливості їх моніторингу й використання такої інформації у ході розслідування злочинів. Необхідно було виписати алгоритм дій у таких випадках та пов'язати це із аналізом вивченої практики слідчих підрозділів щодо використання такої інформації, вказавши причини низької ефективності діяльності та чому не використовується моніторинг таких ресурсів у діяльності окремих оперативних та слідчих підрозділів.

В цьому напрямі є також важливим використання можливостей спеціальних комп'ютерних програм (інструментів для аналізу великих даних), які дозволяють у масиві великої кількості здійснених фінансово-господарських операцій встановити взаємопов'язаних осіб, суб'єктів господарювання, об'єкти власності, неформальні зв'язки тощо.

3. Враховуючи те, що злочини у сфері банківської діяльності достатньо часто залишають сліди на певних носіях електронної інформації (мобільні телефони, комп'ютерна техніка, глобальна мережа Internet, електронні повідомлення, дані системи дистанційного управління рахунками «банк-клієнт», «клієнт-клієнт» (Интернет-банкінг) тощо), автору дослідження варто було б розглянуто особливості вилучення інформації, що міститься в електронному вигляді та можливості її використання у доказовому процесі.

4. Розглядаючи питання організації розшуку осіб, які вчиняють злочини у сфері банківської діяльності та переховуються від органів досудового розслідування, автору дисертацію варто було розглянути особливості моніторингу інформації, що міститься у відкритих джерелах (соціальні мережі тощо) та не потребує відповідних дозволів слідчого судді і алгоритм її використання у аналітичному та доказовому процесах.

5. Практика правоохоронних органів свідчить про те, що значна кількість грошових коштів, що стали предметом вчинення злочинів у сфері банківської діяльності, з використанням різноманітних інструментів (банківських тощо), перераховуються до США. Враховуючи викладене, автору варто було розглянути особливості отримання правової допомоги та змісту взаємодії із правоохоронними органами США. Незважаючи на наявність Договору між Україною та Сполученими Штатами Америки про взаємну правову допомогу у кримінальних справах (договір ратифіковано Законом України «Про ратифікацію Договору між Україною та Сполученими Штатами Америки про взаємну правову допомогу у кримінальних справах» № 1438-III від 10.02.2000), в практиці правоохоронних органів України існує низка проблем щодо врахування особливостей законодавства окремих Штатів США тощо. Для вирішення таких проблемних питань варто використовувати допомогу правових аташе Посольства США в

Україні, які надають допомогу щодо оформлення запиту про надання правової допомоги, а також надсилання його безпосередньо правоохоронним органам конкретного Штату, минаючи центральний офіс у Вашингтоні.

6. Запропоноване наукове дослідження мало б ще більшу практичну цінність та можливість безпосереднього використання матеріалів дисертації у практичній діяльності правоохоронних органів, якщо б викладення теоретичного матеріалу більш широко супроводжувалося статистичними даними, прикладами із матеріалів вивчених кримінальних проваджень, судових рішень, даними результатів опитування співробітників правоохоронних органів з відповідним їх аналізом, що дозволило б визначити як позитивні, так і негативні сторони в діяльності слідчих підрозділів щодо виявлення та розслідування злочинів у сфері банківської діяльності, особливостей підготовки та організації спільних дій із правоохоронними органами інших держав.

Зазначені вище зауваження стосуються окремих дискусійних положень дисертації та у своїй сукупності не впливають на загальну позитивну її оцінку. Дисертація є втіленням практично і теоретично корисного напрямку організації та удосконалення діяльності правоохоронних органів у ході здійснення взаємодії з правоохоронними органами інших держав є цілісним, завершеним монографічним науковим дослідженням, оформленим відповідно до встановлених вимог.

Оцінка змісту дисертації, її завершеність в цілому, оформлення

Виходячи з викладеного вище, можна стверджувати, що дисертація Бондаря Сергія Володимировича «Взаємодія слідчих підрозділів Національної поліції України з правоохоронними органами інших держав під час розслідування злочинів у сфері банківської діяльності» містить нові науково-обґрунтовані результати щодо удосконалення методики розслідування злочинів у сфері банківської діяльності, що в сукупності вирішують важливе наукове завдання. До таких результатів, зокрема, відноситься: визначення змісту злочинної діяльності та характеристики осіб, які вчиняють злочини у сфері банківської діяльності; визначення типових слідів вчинення таких злочинів; визначення особливостей та змісту взаємодії слідчих Національної поліції з правоохоронними органами інших держав; розробка пропозицій щодо вдосконалення тактики проведення окремих

слідчих (розшукових) дій, інформаційно-аналітичного забезпечення ходу розслідування злочинів тощо.

Зміст дисертації відповідає заявленій дисертантом науковій спеціальності, робота пройшла належну апробацію. Дисертація є самостійною, завершеною роботою. Дослідження виконано зрозумілою, юридично і літературно грамотною мовою. Оформлення дисертації та автореферату в цілому відповідає встановленим вимогам.

Викладене вище дає підстави для *остаточного висновку* про те, що дисертація Бондаря Сергія Володимировича «Взаємодія слідчих підрозділів Національної поліції України з правоохоронними органами інших держав під час розслідування злочинів у сфері банківської діяльності» є самостійним, завершеним науковим дослідженням з актуальної теми у сучасній юридичній науці та у сукупності є основою забезпечення розв'язання конкретного наукового завдання. Дисертація відповідає вимогам пп. 9, 11, 12 «Порядку присудження наукових ступенів», затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 24.07.13 № 567 та наказу Міністерства освіти і науки України від 12.01.2017 № 40 «Про затвердження Вимог до оформлення дисертації», а її автор заслуговує присудження наукового ступеня **кандидата юридичних наук** за спеціальністю 12.00.09 – кримінальний процес та криміналістика: судова експертиза: оперативно-розшукова діяльність.

Офіційний опонент:

професор кафедри

кримінального процесу та криміналістики

Університету державної фіскальної служби України

доктор юридичних наук, професор

В. В. Лисенко

